

ความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน
ของผักเครื่องเคียง ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์
อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

Biodiversity and utilization according to indigenous botanicals of side
dishes in Ban Kangpla, No. 3, Chaiyapruet Sub-district,
Mueang Loei District, Loei Province

อสิณา แถวบุญมี¹ อาภากร สอคำ² อาริรัตน์ จันทร์ประเสริฐ³

E-mail: sb6340148128@lru.ac.th sb6340148129@lru.ac.th sb6340148130@lru.ac.th

โทรศัพท์: 093-1482-889 065-2969-480 098-009-3886

บทคัดย่อ

ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของ ผักเครื่องเคียง ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 17.51763° N, 101.74426° E มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายชนิดของผักเครื่องเคียงและศึกษาการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียง และเพื่อให้คนในชุมชนรุ่นใหม่ที่ไม่รู้จักผักเครื่องเคียงได้รู้จักผักเครื่องเคียง การทำวิจัยครั้งนี้เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2565 ซึ่งใช้ระยะเวลา 4 เดือน ในการทำการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูล เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่นหนังสืออนุกรมวิธานพืช และประสานงานกับผู้นำชุมชน ศึกษาข้อมูลและเส้นทางการสำรวจ ลงพื้นที่สำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้าน และ ประชาชนชาวบ้าน โดยใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ ถ่ายภาพลักษณะทางพฤกษศาสตร์ เก็บตัวอย่างผักเครื่องเคียง นำมาสรุปเรียบเรียงข้อมูล และตรวจสอบเปรียบเทียบกับฐานวิทยาของพืชจากผู้นำชุมชน และหนังสืออนุกรมวิธานพืช จากการสำรวจตรวจสอบพบความหลากหลายของผักเครื่องเคียง ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย พบความหลากหลายของผักเครื่องเคียงจำนวน 40 วงศ์ 51 สกุล 56 ชนิด พบมากที่สุดจะอยู่ในวงศ์ APIACEAE พบทั้งหมด 5 ชนิด ได้แก่ ผักชีฝรั่ง ผักชีล้อม ผักหนอก บัวบก และผักชีลาว

คำสำคัญ: ผักเครื่องเคียง ความหลากหลายทางชีวภาพ พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน การใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน

Abstract

Study of biodiversity and utilization according to indigenous botanicals of vegetable side dishes In Ban Kangpla, No. 3, Chaiyapruet Sub-district, Mueang Loei District, Loei Province, 17.51763° N, 101.74426° E. The objectives were to study the variety of vegetable side dishes and to study the botanical utilization of side dishes. and so that people in the new generation community who do not know vegetable side dishes can know side dishes This research was conducted from June 2022 to September 2022, which took 4 months to complete the research. The researcher proceeded from the data study. Related research papers like

a book on plant taxonomy and coordinate with community leaders Study data and survey routes Go to the survey area to collect information from villagers and village professors using tools, interview forms, photographs of the physiological characteristics Collecting samples of side dishes brought together to summarize the information and comparative examination of plant morphology from community leaders and plant taxonomy books The survey found a variety of side dishes. In Ban Kangpla, No. 3, Chaiyapruet Sub-district, Mueang Loei District, Loei Province, a variety of side dishes of 40 families, 51 genera, 56 species were found. The most common is in the APIACEAE family, found in all 5 species were parsley, cilantro, humpback, Centella asiatica and dill.

Keywords : Vegetable side dishes Biodiversity indigenous botanical Uses according to indigenous botanicals

---

¹ อลิษา แก้วบุญมี อาภากร สอคำ อารีรัตน์ จันทน์ประเสริฐ คุรุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัครวรัตน์ มาชนพันธ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

³ ตำแหน่งประธานสาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป หน่วยงานสังกัดครุศาสตร์ จังหวัดเลย (นักวิชาการ/นักวิจัยทั่วไป)

ความเป็นมาของปัญหา

อาหารในประเทศไทยถือเป็นผลิตผลจากคนสมัยก่อนที่ถูกสืบทอดส่งต่อมาสู่ปัจจุบัน อาหารองค์ประกอบหน้าตาและความสวยงามของผักเครื่องเคียงที่รับประทานคู่กับอาหารไทยคุณประโยชน์หรือยารักษาโรคที่มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการดำเนินชีวิตเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยกันแม้ปัจจุบันประเทศไทยจะพยายามพัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมแต่ก็ยังคงพึ่งพาอาศัยเกษตรกรรมและมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตอยู่เหมือนเดิมผักเครื่องเคียง ซึ่งมีเอกลักษณ์ทางด้านถิ่นกำเนิดถิ่นและรสที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะหายากเพราะมีผลผลิตออกมาตามฤดูกาล นอกจากนั้นยังเป็นพืชผัก ที่ให้คุณค่าทางด้านสุขภาพอนามัยปลอดสารพิษ ทำให้เป็นที่ นิยมกันในท้องถิ่นแต่ละถิ่น

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดชายแดน ตั้งอยู่เหนือสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาในแนวทิศเหนือใต้ หมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 300 ปี มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา (สุปราณี สิทธิพรหม, 2559) ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือเกษตรกรประกอบอาชีพค้าขายชาวบ้านจะมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยธรรมชาติและมีการใช้ประโยชน์จากพืชผักโดยการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาจากชาวบ้านจากรุ่นสู่รุ่นในการใช้พืชผักเป็นยารักษาโรคโดยการรับประทานผักชนิดต่าง ๆ จากรุ่นสู่รุ่น เช่น การกินลาบ (ดอกสะเดา) ขนมน้ำยา (สาระแน) ต้มน้ำขิง (เพื่อขับลม) น้ำพริก (ใบบัวบก) ส้มตำ (กระถิน) เป็นต้น (อิศรารัตน์ มาชนพันธ์, 2560) คนในชุมชนมีวิถีชีวิตในการรับประทานอาหารแบบดั้งเดิม การกินอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียงแหล่งโปรตีน อาหาร พืชผักหาได้ตามธรรมชาติหรือในบริเวณใกล้ ๆ ที่อยู่อาศัย เป็นอาหารที่ปลอดภัยจากสารเคมี และผลตกค้างจากสารเคมีต่าง ๆ ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นสงบร่มเย็นเป็นสุขจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ ดังนั้นพืชผักจึงเป็นทรัพยากรทางชีวภาพที่มีคุณค่าด้านอาหารและยารักษาโรคนอกเหนือจากนี้ยังมีประโยชน์เกี่ยวข้องกับด้านอื่น ๆ เช่น ความเชื่อเครื่องนุ่งห่ม และที่สำคัญยังสามารถประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนหรือนำไปต่อยอดด้านอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียง ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ของผักเครื่องเคียงในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชนิดของผักเครื่องเคียง ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียงในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย
เป็นวิจัยสำรวจ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
จำนวนประชากรทั้งหมด 950 คน และ 210 ครัวเรือน
  - 2.1 คิดเป็น 20 %
    - 2.1.1 ผู้ที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป
    - 2.1.2 ผู้ที่มีบ้านติดขอบถนนเส้นทางหลัก
  - 2.2 ผักเครื่องเคียง
    - 2.2.1 ชนิดของผักเครื่องเคียง
    - 2.2.1 การใช้ประโยชน์ของผักเครื่องเคียง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสัณฐานวิทยาของผักเครื่องเคียง
2. แบบบันทึก ใช้สำหรับจดบันทึกเพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสัณฐานวิทยาของพืชและการบันทึกเสียง เช่น ชื่อและรายละเอียดของผักเครื่องเคียง ในระหว่างการทำนงานวิจัยและบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์
3. การถ่ายภาพ โดยใช้กล้องถ่ายภาพลักษณะสัณฐานวิทยาของผักเครื่องเคียงในท้องถิ่น รวมไปถึงการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียง
4. แผนที่หมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ใช้ในการสำรวจตามบริเวณหมู่บ้านและเส้นทางเดินของหมู่บ้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูล เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียง

2. เสนอเค้าโครงการทำวิจัยและติดต่ออาจารย์ที่ปรึกษาของการทำวิจัย

3. จัดทำหนังสือขออนุญาตลงพื้นที่จากอาจารย์ประจำรายวิชา

4. สร้างแบบสัมภาษณ์โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 ท่าน

5. ติดต่อผู้นำชุมชนเพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลของการลงพื้นที่ทำวิจัย

6. ลงพื้นที่สำรวจผักเครื่องเคียงตามเส้นทางเดินของหมู่บ้านและบริเวณหลังบ้านของครัวเรือนที่สุ่มเก็บข้อมูลตัวอย่างผักเครื่องเคียง ใช้หลักการสุ่มแบบสะดวกเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบไม่มีกฎเกณฑ์ อาศัยความสะดวกของผู้วิจัยเป็นหลัก ในการสุ่มตัวอย่างจะเป็นใครก็ได้ ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ เช่น ผู้วิจัยสอบถามชนิดและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียงในบ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย จากการสุ่ม 1-1000 ครัวเรือน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ 10-15 % ดังนั้น การสุ่มใช้ช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไป คิดเป็น 20 % ของจำนวนประชากรทั้งหมด 950 คน และ 210 ครัวเรือน และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนในท้องถิ่น

7. นำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ในรูปแบบสามเส้า (Triangulation)

7.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Method triangulation) ซึ่งจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา ถูกต้องหรือไม่ และเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ เช่น การเก็บตัวอย่างพรรณพืชแบบสด หรือแบบอัดแห้ง ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลที่ได้มาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลมีความถูกต้อง

7.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล (Investigator triangulation) การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนได้รับข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง

7.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation) โดยการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมาน้อยเพียงใด

7.4 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) การใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเอกสาร โดยใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกัน เพื่อ

ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลนั้น ๆ หรือซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่

8. นำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบและเปรียบเทียบกับหนังสืออนุกรมวิธานพืช ซึ่งเป็นแหล่งอ้างอิงในการตรวจสอบความแน่นอนของข้อมูล

9 สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

10 จัดทำรูปเล่มรายงานวิจัยและนำเสนอ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบสามเส้า การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บข้อมูล จะตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา ถูกต้องหรือไม่ และเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น การเก็บตัวอย่างพรรณพืชแบบสด หรือแบบอัด ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลที่ได้มาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลถูกต้อง การตรวจสอบด้านผู้วิจัยหรือเก็บข้อมูล การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนได้รับข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง การตรวจสอบด้านทฤษฎี ตรวจสอบว่าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันไป การตรวจสอบด้านวิธีรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ๆ หรือซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของผักเครื่องเคียงและการใช้ประโยชน์พื้นบ้านในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยมีการสัมภาษณ์นักปราชญ์และชาวบ้าน พบผักเครื่องเคียงทั้งหมด 40 วงศ์ (Family) 51 สกุล (Genus) 56 ชนิด (Species) ดังนี้

ตารางที่ 1 ความหลากหลายทางชีวภาพของผักเครื่องเคียงและการใช้ประโยชน์พื้นบ้าน ในหมู่บ้าน
 ก้างปลา หมู่ที่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

ลำดับ	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	การใช้ประโยชน์				
				อาหาร	ที่อยู่อาศัย	เครื่องนุ่งห่ม	ยารักษาโรค	สัญลักษณ์ความเชื่อ
1	APIACEAE	<i>Eryngium foetidum</i>	ผักชีฝรั่ง	✓	-	-	✓	-
2	APIACEAE	<i>Oenanthe javanica</i> (Blume) DC.	ผักชีล้อม	✓	-	-	✓	-
3	APIACEAE	<i>Hydrocotyle javanica</i> Thunb.	ผักหนอก	✓	-	-	✓	-
4	ATHVRIACEAE	<i>Diplazium esculentum</i>	ผักกูด	✓	-	-	✓	-
5	APIACEAE	<i>Centella asiatica</i> Urban.	บัวบก	✓	-	-	✓	-
6	AMARYLLIDACEAE	<i>Allium tuberosum</i> Rottl.ex Spreng	กุยช่าย	✓	-	-	✓	✓
7	AMACARDIACEAE	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	มะกอก	✓	✓	-	✓	✓
8	ANACARDIACEAE	<i>Eryngium foetidum</i>	มะตูมแขก	✓	-	-	✓	-
9	ALLIACEAE	<i>Allium cepa</i> Linn	หอมใหญ่	✓	-	-	✓	-
10	ALLIACEAE	<i>Allium sativum</i> L.	กระเทียม	✓	-	-	✓	-
11	ARACEAE	<i>Colocasia gigantea</i> Hook.	บอน	✓	-	-	✓	✓
12	APIACEAE	<i>Anethum graveolens</i> L.	ผักชีลาว	✓	-	-	✓	-
13	ANACARDIACEAE	<i>Mangifera indica</i> L.	มะม่วง	✓	✓	-	✓	✓
14	BIGNONIACEAE	<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Kurz.	เพกา	✓	-	-	✓	✓
15	BRASSICACEAE	<i>Brassica rapa</i> L	ผักกวางตุ้ง	✓	-	-	✓	-
16	BUTOMACEAE	<i>Limnocharis flava</i> (L.) Buch	คันทอง	✓	-	-	✓	-
17	CONVOLVULACEAE	<i>Ipomoea</i>	ผักบุ้งไทย	✓	-	-	✓	-

		<i>aquatica</i> Forsk.						
18	CLUSIACEAE	<i>Cratoxylum</i> <i>formosum</i>	ผักต้ว	✓	✓	-	✓	-
19	CUCURBITACEAE	<i>Momordica</i> <i>charantia</i> L.	มะระขี้นก	✓	-	-	✓	-
20	CRUCIFERAE	<i>Brassica pekinensis</i>	ผักกาดเขียว ปลี	✓	-	-	✓	-
21	CUCURBITACEAE	<i>Trichosanthes</i> <i>anguina</i> Linn.	บวบงู	✓	-	-	✓	-
22	CONVOLVULACEAE	<i>Ipomoea</i> <i>alba</i> Linn. Share	ชมจันทร์	✓	-	-	✓	-
23	CUCURBITACEAE	<i>Cucumis Sativus</i> Linn.	แตงกวา	✓	-	-	✓	-
24	EUPHORBIACEAE	<i>Cnidoscolus</i> <i>chayamansa</i>	ผักไชยา	✓	-	-	✓	-
25	EUPHOBACEAE	<i>Phyllanthus</i> <i>acidus</i> (Linn.) Skeels.	มะยม	✓	✓	-	✓	✓
26	FABACEAE	<i>Cajanus</i> <i>cajan</i> (Linn.) Millsp.	ถั่วแระ	✓	-	-	✓	-
27	FABACEAE	<i>Psophocarpus</i> <i>tetragonolobus</i> (L.) DC.	ถั่วพู	✓	-	-	✓	-
28	GRAMINEAE	<i>Cymbopogon</i> <i>citratus</i> Stapf.	ตะไคร้	✓	-	-	✓	-
29	MALVACEAE	<i>Abelmochus</i> <i>esculentus</i> L. Moench	กระเจี๊ยบ เขียว	✓	-	-	✓	-
30	MUSACEAE	<i>Musa</i> ABB cv'. Kluai 'Namwa'	กล้วยน้ำว้า	✓	-	✓	✓	✓
31	LEGUMINOSAE	<i>Sesbania grandiflora</i> (L.) Desv.	แค	✓	-	-	✓	✓
32	LABIATEAE	<i>lectranthusamboincus</i> (Lour.) Spreng	ผักหูเสือ	✓	-	-	✓	-
33	LEGUMINOSAE	<i>Vigna unguiculata</i> Hc.	ถั่วฝักยาว	✓	-	-	✓	-
34	LEGUMINOSAE	<i>Clitoria tematea</i> L.	อัญชัน	✓	-	-	✓	✓
35	MYRTACEAE	<i>Syzygium gratum</i> (Wight) S.N. Mitra var. <i>gratum</i>	เสมีตแดง	✓	-	-	✓	✓
36	FABACEAE	<i>Acacia pennata</i> (L.)	ชะอม	✓	-	-	✓	-

37	OXALIDACEAE	<i>Averrhoa carambola</i> L.	มะเฟือง	✓	✓	-	✓	✓
38	OLACACEAE	<i>Erythrolum scandens</i> Blume	ผักฮาก	✓	-	-	✓	-
39	POLYGONACEAE	<i>Persicaria odorata</i>	ผักแพว	✓	-	-	✓	-
40	PIPERACEAE	<i>Piper retrofractum</i> Vahl	ติบลิ	✓	-	-	✓	-
41	PASSIFLORACEAE	<i>Passiflora edulis</i> Sims	เสาวรส	✓	-	-	✓	-
42	PIPERACEAE	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ชะพลู	✓	-	-	✓	✓
43	RUTACEAE	<i>Clausena excavata</i> Burm.f.	เพี้ยฟาน	✓	-	-	✓	-
44	RUTACEAE	<i>Toddalia asiatica</i> (Linn.) Lamk., T. asuleata Pers.	เล็บรอก	✓	-	-	✓	-
45	RUTACEAE	<i>Zanthoxylum limonella</i> Alston.	มะแขว่น	✓	-	-	✓	-
46	SAURURACEAE	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb	พลูคาว	✓	-	-	✓	-
47	SOLANACEAE	<i>Solanum trilobatum</i> L.	มะแว้งเครือ	✓	-	-	✓	-
48	SOLANACEAE	<i>Solanum virginianum</i> L.	มะเขือเปราะ	✓	-	-	✓	-
49	SOLANACEAE	<i>Solanum torvum</i> Swartz.	มะเขือพวง	✓	-	-	✓	-
50	SOLANACEAE	<i>Capsicum</i> spp.	พริก	✓	-	-	✓	✓
51	SCROPHULARIACEAE	<i>Limnophila aromatica</i> Merr.	ผักขง	✓	-	-	✓	-
52	SOLANACEAE	<i>Solanum aculeatissimum</i> Jacq.	มะเขือขื่น	✓	-	-	✓	✓
53	Umbelliferae	<i>Coriandrum sativum</i> L.	ผักชี	✓	-	-	✓	-
54	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber zerumbet</i> (L.) Smith.	กระเทียม	✓	-	-	✓	-
55	ZINGIBERACEAE	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.	ข่า	✓	-	-	✓	-
56	ZINGIBERACEAE	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe.	ขิง	✓	-	-	✓	-

อภิปรายผล

ความหลากหลายของผักเครื่องเคียงพื้นบ้าน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2565 ใน การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีนายทรงศักดิ์ มูลศรี เป็นผู้ใหญ่วัยบ้านที่ให้ความรู้ในเรื่องผักเครื่องเคียง ในหมู่บ้าน ก้างปลา หมู่ที่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เป็นอย่างดี เพราะเป็นผู้ที่นำผักเครื่อง เคียงท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน ยังมีการเก็บรวบรวมผักเครื่องเคียงมาปลูกตามพื้นที่ที่เป็นจำนวน มาก การสำรวจตามเส้นทางเดินของหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์อำเภอเมืองเลย จังหวัด เลย พบว่ามีจำนวนผักเครื่องเคียงท้องถิ่นที่มีการนำผักมาใช้ประโยชน์ ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน วงศ์ 58 ชนิด (ดังตารางที่ 1) ผักเครื่องเคียงที่พบมากที่สุดจะอยู่ในวงศ์ APIACEAE พบทั้งหมด 5 ชนิด

ได้แก่ ผักชีฝรั่ง ผักชีล้อม ผักหนอก บัวบก และผักชีลาว รองลงมาเป็นวงศ์ SOLANACEAE พบทั้งหมด 4 ชนิด ได้แก่ มะแว้งเครือ มะเขือเปราะ มะเขือพวง และมะเขือขื่น ตามลำดับและกระจายอยู่ในวงศ์อื่น ๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่นำมาใช้ประกอบอาหารเป็นผักสวนครัว และใช้เป็นยารักษาโรค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอิศรารัตน์ มาชนพันธ์ (2560) การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรในท้องถิ่น หมู่บ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย โดยทำการสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรท้องถิ่นตามเส้นทางเดินของหมู่บ้านและจัดจำแนกหมวดหมู่ของพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเพื่อระบุชนิด รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกปราชญ์ชาวบ้านและใช้แบบสัมภาษณ์กับชาวบ้าน ในด้านประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของพืชสมุนไพรท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่าชาวบ้านมีการใช้สมุนไพรในท้องถิ่นในการรักษาโรคและบำรุงร่างกายในชีวิตประจำวันตามภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเป็นการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและพืชใช้เป็นทั้งอาหารและสมุนไพรที่ชาวบ้านนิยมใช้กันมาก และใช้เป็นประจำจากการสัมภาษณ์นายทวีศักดิ์ เจริญปัญญา คือ ขิง ข่า ตะไคร้ เนื่องจากเป็นพืชที่ใช้ในการประกอบและเป็นเครื่องเทศ และยังมีพืชสมุนไพรอื่น ๆ อีกทั้งนำมาใช้ในการรักษาโรค เช่น สาบเสือใช้ใบนำมาตำพอกแผลสด ช่วยห้ามเลือด ฟ้าทะลายโจร ใช้ใบกินสด หรือใบตากแห้ง ต้มกับน้ำแล้วดื่มแก้ไข้หวัด แก้ไอ แก้ปวด วานหางจระเข้ ใช้รักษาบาดแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน แบ่งย่อยตามลักษณะการใช้ประโยชน์ผักในชีวิตประจำวันของชุมชนในท้องถิ่น คือ ผักที่ใช้เป็นอาหาร ผักที่ใช้เป็นยารักษาโรค ใช้สัมภาษณ์ชาวบ้าน ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกร ปลูกพืชผัก ประกอบอาหารเอง ปลูกไว้เป็นสวนหลังบ้านและปลูกไว้ตามบริเวณจึงมีทั้งพืช ที่ใช้ประกอบอาหารและพืชที่ใช้เป็นพืชสมุนไพรท้องถิ่น จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์อยู่ 5 ด้านคือ ผักที่ชาวบ้านใช้ประกอบอาหาร ได้แก่ มะเขือพวง มะเขือเปราะ ถั่วงอกยาว มะตูมฝรั่ง ด้านคือ ผักที่ใช้เป็นอาหารและสมุนไพรรักษาโรค ได้แก่ บัวบก มะระขี้นก ตะไคร้ ข่า ขิง หูเสือ ดอกแค สะระแหน่ ผักแขยง มะแว้งเครือ ด้านที่อยู่อาศัย ได้แก่ มะม่วง ผักต้ว มะกอก มะเฟือง เช่น มะกอกนำมาสร้างบ้าน สร้างกระท่อม ด้านเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ กลัวย่น้ำว่า เช่น โยกลัวย่น้ำมาทอเป็นเสื้อผ้า และด้านความเชื่อ ได้แก่ กุยช่าย มะกอก คุณ มะม่วง เพกา มะยม กลัวย่น้ำว่า แคน อัญชัน เสมีดแดง มะเฟือง ชะพลู พริก มะเขือขื่น เป็นต้น เช่น มะยม มีความเชื่อเกี่ยวความเมตตามหานิยม คนรักคนชื่นชม นิยมคบหามากมาย

สรุปผลการวิจัย

จากการสำรวจผักเครื่องเคียงในหมู่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยผู้จัด ผู้นำชุมชน และชาวบ้านได้ทำการสำรวจตามเส้นทางของหมู่บ้านและบริเวณหลังบ้าน ซึ่งในแต่ละหลังคาเรือนมีการปลูกผักเครื่องเคียงที่เป็นผักพื้นบ้าน

ความหลากหลายของผักเครื่องเคียง ในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ที่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2565 มีการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียง ได้ดำเนินการโดยสำรวจและเก็บตัวอย่างในการอัดแห้งของผักเครื่องเคียง ซึ่งระบุชนิดและบรรยายลักษณะตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียง มีการจัดจำแนกหมวดหมู่ของผักเครื่องเคียงในท้องถิ่นที่กินสดและมีประโยชน์ทางด้านยารักษาโรค ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเครื่องหอม และด้านความเชื่อ ผลของการศึกษาพบว่ามีจำนวนผักเครื่องเคียงที่ใช้กินสดและมีประโยชน์ ทั้งหมด 40 วงศ์ 56 ชนิด และในบางชนิดได้ทำการเก็บตัวอย่างเพื่ออัดแห้ง

ข้อเสนอแนะ

1 การสำรวจผักเครื่องเคียงถ้าต้องการเก็บภาพและตัวอย่างให้ครบทุกส่วนจะต้องใช้ระยะเวลามากกว่า 4 เดือน เพราะผักบางชนิดมีช่วงการเจริญเติบโต ออกดอก ออกผล ที่แตกต่างกัน และควรใช้เวลาอย่างน้อย 1 ปี

2 นำผักเครื่องเคียงในท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ เช่น นำผักเครื่องเคียงไปแปรรูปเป็นของทานเล่นเพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่นของตนเอง และให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

3 เผยแพร่ข้อมูล นำหนังสือวิจัยเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ตามพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของผักเครื่องเคียงในหมู่บ้านก้างปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เช่น นำสำเนาวิทยานิพนธ์ของใบผักเครื่องเคียงที่อัดแห้งไปมอบให้กับผู้นำชุมชนในท้องถิ่นหรือโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

ความเป็นมาของผักเครื่อง. (2559). **หนังสือประโยชน์ของผัก**. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <https://pubhtml5.com> (สืบค้นวันที่ 8 สิงหาคม 2565).

จำเริญ ขาวระนอง. (2560). **พฤติกรรมการใช้สมุนไพรของประชาชนใน อำเภอดงหลวง จังหวัดจันทบุรี**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/> (สืบค้นวันที่ 12 สิงหาคม 2565).

ณัฐ อาจสมิตี. (2555). **พรรณไม้พื้นเมืองท้องถิ่น**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.thaicam.go.th (สืบค้นวันที่ 20 สิงหาคม 2565).

ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านกำปลา หมู่ 3 ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา. (2563) **แผนผัง หมู่บ้าน**. เลย : ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา.

สำนักงาน จังหวัดยะลา. (2560). **แผนที่ จังหวัดยะลา**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.loei.go.th> (สืบค้นวันที่ 20 สิงหาคม 2565).

สำนักงานจังหวัดยะลา. (2562). **ข้อมูลจังหวัดยะลา**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.loei.go.th> (สืบค้นวันที่ 20 สิงหาคม 2565).

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2560). **พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://saranukromthai.or.th> (สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2565).

ศูนย์ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี STKC. (2563). **ความหลากหลายทางชีวภาพ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.stkc.go.th> (สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2565).

สามารถ ใจดี. (2560). **ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.tci.thaijo.org> (สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2565).

อุบลวรรณ บุญฉ่ำ. (2560). **ความหลากหลายทางชีวภาพ**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.sa.ac.th> (สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2565).

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). **พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.onep.go.th> (สืบค้นวันที่ 3 กันยายน 2565).

อิสราวัฒน์ มาขันพันธ์. (2560). **ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรท้องถิ่นในหมู่บ้านศรีเจริญ ตำบลเวียงไคย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา**. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

